

บทที่ 5

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วง หลังสงครามเย็น (ปี 1992 –2008)

หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น รัสเซียเริ่มขยายบทบาทเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งบทบาทการเป็นผู้สนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์และบทบาทของมหาอำนาจที่พยายามจะใช้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเวทีเพื่อรักษาสถานะมหาอำนาจของตนไว้ โดยมีบทบาทเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจากสมัยของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินถึงสมัยของประธานาธิบดีปูติน

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินบทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเวลาดังกล่าว (ปี 1992-2008) ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ สมัยของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน (ปี 1992-1999) และประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน (ปี 2000-2008) โดยนำแนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวระบุว่าทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศต่างมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล นอกจากนี้ผู้ศึกษาจะนำแนวคิดเรื่องดุลแห่งอำนาจมาอธิบายเพิ่มเติมถึงพฤติกรรมของรัสเซียที่เข้ามาในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของรัสเซียดังต่อไปนี้

**บทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยประธานาธิบดีเยลต์ซิน : มหาอำนาจผู้
ถ่วงดุลแต่มีอำนาจต่อรองน้อย**

ปัจจัยภายในของรัสเซีย

ปัจจัยด้านอุดมการณ์ : การล่มสลายของสงครามเย็น

สหภาพโซเวียตล่มสลายอย่างเป็นทางการเมื่อปลายเดือนธันวาคม ปี1991 หลังการลาออกของประธานาธิบดีมีคาอิล กอร์บาชอฟ โดยประเทศที่เคยรวมอยู่ในอดีตสหภาพโซเวียตแยกออกเป็นประเทศทั้งสิ้น 15 ประเทศ ในส่วนของสหภาพโซเวียตนั้น ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสหพันธรัฐรัสเซีย ต่อมาสหพันธรัฐรัสเซียและ ประเทศที่แตกตัวจากสหภาพโซเวียตอีก 11 ประเทศ (ยกเว้นประเทศบอลติก 3 ประเทศ ได้แก่ ลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย) ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States : CIS) ได้แก่ 1. รัสเซีย 2. ยูเครน 3.

อาร์เมเนีย 4. เบลารุส 5. จอร์เจีย 6. มอลโดวา 7. คาซัคสถาน 8. อุซเบกิสถาน 9. เติร์กเมนิสถาน 10. คีร์กีซสถาน 11. ทาจิกิสถาน 12. อาเซอร์ไบจาน¹ เมื่อปี 1991 โดยมีรัสเซียเป็นประเทศที่สืบสิทธิจากสหภาพโซเวียต ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้การแข่งขันกันขยายอิทธิพลระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐฯ อันเนื่องมาจากเหตุผลทางอุดมการณ์สิ้นสุดลง รวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เคยเป็นเวทีหนึ่งที่ทั้งสองฝ่ายใช้เป็นสถานที่ถ่วงดุลกัน โดยรัสเซียยังได้ถอนกำลังออกไปจากภูมิภาค(อ่าวคัมรานท์) เกือบทั้งหมดอีกด้วย ก่อนปิดฐานทัพในปี 2002

รัสเซียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงขาดความจำเป็นที่จะต้องรู้สึกเป็นศัตรูหรือหวาดเกรงกันด้วยเหตุผลทางอุดมการณ์อีก และเริ่มหันมาคบค้ากัน ตามกระแสของโลกที่เปิดกว้างมากขึ้นสู่โลกที่ให้ความสำคัญกับประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ประกอบกับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ การค้าเสรี และการรวมกลุ่มทางภูมิภาค ทำให้ทั้งสองฝ่ายพยายามปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยโดยยกเลิกการคำนึงถึงความแตกต่างเช่นที่ผ่านมา แต่มองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม

ปัจจัยดังกล่าวทำให้รัสเซียมองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าตอบสนองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจตามกลไกของโลกสมัยใหม่ได้ รวมทั้งยังตอบสนองผลประโยชน์ทางด้านยุทธศาสตร์ของรัสเซียคือการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ และทำให้รัสเซียมีบทบาทใหม่เป็นผู้ค้าอาวุธยุทธโปกรณ์ให้กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อนำรายได้มาใช้เพื่อบรรลุมิตรภาพประสงค์ดังกล่าว

ปัจจัยด้านผู้บริหารและกลุ่มผู้นำ : บทบาทของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน

หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประธานาธิบดีเยลต์ซินซึ่งไม่มีประวัติการทำงานเกี่ยวกับงานต่างประเทศและไม่ได้สนใจด้านการต่างประเทศมากนัก ได้หันไปให้ความสำคัญกับปัญหาการเมืองภายในประเทศมากกว่า ทำให้รัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียมีอิสระและบทบาทสำคัญในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยในช่วงแรก นายอังเดร โคซิเรฟ เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ที่มุ่งดำเนินนโยบายที่เน้นไปในทางการพัฒนาความสัมพันธ์กับ

¹ศูนย์เครือข่ายรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน .www.cbcutcc.com.

ตะวันตกเพื่อหวังให้ตะวันตกให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูประเทศจากปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างรุนแรง โดยเชื่อว่าการใกล้ชิดกับตะวันตกเป็นนโยบายเร่งด่วนที่รัสเซียต้องกระทำเพื่อให้รอดพ้นจากการล่มสลายทางเศรษฐกิจ² ทำให้ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งด้านการค้าและการเมือง แม้ว่าในช่วงหลังจากปี 1993 รัสเซียเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศในการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศอื่นนอกจากตะวันตกมากขึ้นจากความไม่พอใจที่องค์การ NATO และประเทศตะวันตกพยายามที่จะขยายอิทธิพลเข้ามาในเขตอิทธิพลของรัสเซียในเขตที่เป็นอดีตสหภาพโซเวียต และจุดยืนต่อปัญหาความขัดแย้งในอดีตยูโกสลาเวียที่ขัดแย้งกัน³

ต่อมารัสเซียมีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นนายเยฟเกนี พรืมาคอฟในปี 1996 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย โดยมีลักษณะสำคัญคือ การตระหนักในสถานะของประเทศว่าไม่ได้เป็นมหาอำนาจในแบบเดิม มีความอ่อนแอและยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก แต่มุ่งที่จะลดการพึ่งพาตะวันตก และผลักดันการให้โลกมีหลายขั้วอำนาจ โดยรัสเซียพยายามที่จะแสดงบทบาทในเวทีระหว่างประเทศในระบบโลกดังกล่าว ให้ความสำคัญกับดินแดนในอดีตสหภาพโซเวียตมากขึ้นว่าเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญของรัสเซีย⁴ และการกำหนดสถานะของรัสเซียว่า เป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคยูเรเชียคือมีพื้นที่อยู่ทั้งในยุโรปและเอเชีย⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทิศทางด้านนโยบายต่างประเทศของรัสเซียว่าจะมุ่งเน้นการเข้าหาเอเชียมากขึ้น โดยประธานาธิบดีเยลต์ซินไม่ได้ใช้อำนาจแทรกแซงทางด้านต่างประเทศมากนักแม้ว่าในช่วงนี้จะมีการรับรองรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีอย่างมากในทุกด้านรวมทั้งด้านการต่างประเทศก็ตาม

²Leszek Buszynski , "Russia and the Asia-Pacific Region," in *Pacific Affairs* 65(Winter, 1992-1993):491-492.

³Hannes Adomeit, "Russia as a 'Great Power' in World Affairs: Images and Reality," *International Affairs* 71 (January,1995): 46-47.

⁴Dmitri K.Simes,*After the Collapse : Russia Seeks Its' Place as a Great Power*,(NewYork:Rockefeller,1999),p.206-207.

⁵Mikhail G.Nosov, "Russia-US relations and Asia-Pacific Security Issues," in *Proceedings of the Conference on Russia and Asia – Pacific Security* ,(SIPRI,1999),p.37. (Conference on Russia and Asia – Pacific Security 19-22 Feb 1999)

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยของนายพรีมาคอฟที่ส่งผลต่อการเพิ่มความสำคัญต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการสนับสนุนให้มีการสร้างโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ในภาพรวมของรัสเซีย โดยนายพรีมาคอฟ รัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียเคยกล่าวเมื่อปี 1996 ที่มาร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจา (Post Ministerial Conferences-PMC) ว่า รัสเซียต้องการสร้างโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ ซึ่งมีอาเซียนเป็นขั้วที่สำคัญ⁶ โดยสภาพแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เอื้ออำนวยต่อการเข้ามาดำเนินตามนโยบายดังกล่าวของรัสเซียเนื่องจากเป็นภูมิภาคที่มีการแข่งขันกันระหว่างหลายประเทศได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และ สหรัฐฯ และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็พอใจที่จะเล่นเกมถ่วงดุลระหว่างมหาอำนาจต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของตน

ต่อมานายพรีมาคอฟหมดวาระจากตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศในปี 1998 เพื่อรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่นายพรีมาคอฟก็ยังมีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศรัสเซียที่สนับสนุนการสร้างโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ ขณะที่นายอิกอร์ อิวานอฟซึ่งเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศต่อจากนายพรีมาคอฟก็มีนโยบายสนับสนุนโลกหลายขั้วอำนาจเช่นเดียวกัน

ปัจจัยด้านกลุ่มผลประโยชน์ : แรงกดดันของกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศ

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตทำให้กลุ่มผลประโยชน์ในรัสเซียมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งในส่วนของนโยบายต่างประเทศ กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มการเมืองต่างๆ และนอกสภาได้แก่สาธารณชนและสื่อมวลชน มีบทบาทมากขึ้นต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย

ทั้งนี้อาจแบ่งกลุ่มดังกล่าวตามการสนับสนุนทิศทางของนโยบายต่างประเทศได้เป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มแนวคิดยูเรเชีย ซึ่งสนับสนุนให้รัสเซียใกล้ชิดทั้งตะวันตกและประเทศโลกที่ 3 รวมทั้งพันธมิตรในสมัยสหภาพโซเวียต โดยมองผลประโยชน์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซียที่มีดินแดนทั้งในยุโรปและเอเชีย กับ กลุ่มแนวคิดแอตแลนติกซิส ซึ่งสนับสนุนการสร้างความเป็น

⁶Alexsander A.Sergounin,Sergey V.Subbotin,Russian Arms Transfers to East Asia in the 1990s,(Oxford University Press,1999),p.93.

ส่วนหนึ่งของโลกตะวันตก⁷ โดยกลุ่มแนวคิดยูเรเชียยังสนับสนุนแนวคิดชาตินิยมที่ต้องการให้รัสเซียได้รับการยอมรับในฐานะมหาอำนาจ

ในสมัยที่นายโคซิเรฟเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ กลุ่มสนับสนุนแนวคิดยูเรเชีย วิจารณ์บทบาทรัสเซียอย่างมากว่า ใกล้ชิดตะวันตกมากเกินไป รวมทั้งกลุ่มชาตินิยมในรัฐบาล ซึ่งมองว่าตะวันตกมุ่งจะแสวงประโยชน์จากความอ่อนแอของรัสเซีย และต้องการเป็นผู้นำโลก แม้แต่นายเซอร์เกย์ สเตนเควิช ที่ปรึกษาด้านนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีเยลต์ซินยังเคยเขียนบทความวิจารณ์นายโคซิเรฟ อยู่บ่อยครั้ง กระแสดังกล่าวจากกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศทำให้ในปี 1993 นายโคซิเรฟต้องลดแรงกดดันดังกล่าวโดยประกาศหลักดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่โดยนอกจากจะมุ่งกระชับสัมพันธ์กับสหรัฐฯ แล้วยังเพิ่มความเป็นชาตินิยมและปกป้องผลประโยชน์ของรัสเซียในประเทศที่เคยเป็นบริวารในสมัยสหภาพโซเวียตด้วย ทั้งนี้นโยบายใหม่ต้องการให้นานาชาติปฏิบัติต่อรัสเซียในฐานะมหาอำนาจ (Great Power) รวมทั้งประกาศจะปกป้องชาวรัสเซียที่อยู่ในดินแดนที่เคยเป็นบริวารของสหภาพโซเวียต⁸

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดประธานาธิบดีเยลต์ซินต้องเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีต่างประเทศจากนายโคซิเรฟเป็นนายพรีมาคอฟในปี 1996 จึงนับว่ากลุ่มผลประโยชน์ในรัสเซียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัสเซียหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาสัมพันธ์และเข้าไปมีบทบาทในภูมิภาคอื่นๆ นอกจากตะวันตกมากขึ้น รวมทั้งประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปัจจัยด้านบูรณภาพและการแบ่งแยก : ปัญหาความไร้เสถียรภาพในประเทศ

ในสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน (1992-1999) รัสเซียถูกขนานนามว่า เป็นคนป่วยแห่งยูเรเชีย⁹ เผชิญกับปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจภายใน การเมืองภายในรัสเซียนับตั้งแต่

⁷ Mikhail E. Bezrukov , “Institutional Mechanisms of Russian Foreign Policy ,” The Emergence of Russian Foreign Policy ,(Washington DC : Insitute of Peace Press ,1994) ,p 206-208.

⁸ Ibid ,p208.

⁹ Andrew C. Kuchins , “Russia and Great – Power Security in Asia,” in Proceedings of the Conference on Russia and Asia – Pacific Security , p.28.

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตประสบกับภาวะผันแปรและขาดเอกภาพ เนื่องจากการแก่งแย่งอำนาจระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ ซึ่งเกิดจากความไม่ชัดเจนของระบอบการปกครอง และมีการรัฐประหารเมื่อปี 1993 ซึ่งประธานาธิบดีเยลต์ซินสามารถปราบปรามลงได้¹⁰

การปราบปรามดังกล่าวนับว่าเป็นการปราบปรามที่ใช้ความรุนแรงมากที่สุดในรัสเซีย นับตั้งแต่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อปี 1917 เนื่องจากมีฝ่ายรัฐสภา ซึ่งเป็นฝ่ายก่อรัฐประหารเสียชีวิตประมาณ 200 คน บาดเจ็บ 700-800 คน ถูกจับกว่า 1,000 คน ชัยชนะของประธานาธิบดีเยลต์ซินยังนำไปสู่การรับรองรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีอย่างมากทั้งการมีอำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ดำเนินนโยบายต่างประเทศ และยุบสภา¹¹

การเมืองในสมัยของประธานาธิบดีเยลต์ซินต้องเผชิญกับความวุ่นวายอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากคะแนนนิยมของเขาที่ตกต่ำลง ปัญหาสุขภาพที่มีอาการติดสุราและเป็นโรคหัวใจจนต้องรับการผ่าตัดหลายครั้ง ปัญหาเซชนีเยที่พยายามแยกตัวจากรัสเซียแต่ถูกปราบปรามอย่างรุนแรง นำไปสู่การต่อสู้ที่ยืดเยื้อและนองเลือดในปี 1994 แม้จะยุติลงชั่วคราวในปี 1996 แต่ก็ปะทุขึ้นมาอีกในปี 1999 แม้จะเผชิญกับมรสุมทางการเมืองแต่ประธานาธิบดีเยลต์ซินก็ยังได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในสมัยที่ 2 จากการชนะเลือกตั้งในรอบที่ 2 เมื่อเดือนกรกฎาคม ปี 1996¹²

การบริหารงานในสมัยที่ 2 ประธานาธิบดีเยลต์ซินต้องเผชิญปัญหาทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสุขภาพที่รุ่มร่า โดยปัญหาทางด้านการเมือง ประธานาธิบดีเยลต์ซินยังประสบปัญหาการหาผู้ สืบทอดทางการเมืองที่ไว้ใจได้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีซึ่งนับว่าเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญรองจากประธานาธิบดีอยู่หลายครั้ง ซึ่งในช่วงปี 1998-1999 รัสเซียเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีถึง 4 ครั้งโดยปี 1998 ปลดนายวิกเตอร์ เชอร์โนไมร์ดินเมื่อเดือนมีนาคม และตั้งนายเซอร์เกย์ คิริเยนโกเมื่อเดือนเมษายน ก่อนจะปลดออกเมื่อเดือนสิงหาคมโดยเสนอให้นายเชอร์โนไมร์ดินกลับเป็นนายกรัฐมนตรีแต่ถูกปฏิเสธการรับรองจากรัฐสภาจึงต้องเปลี่ยนมาเป็นการ

¹⁰ ศูนย์เครือข่ายรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน. “สถานการณ์ทางการเมืองรัสเซีย.” www.cbcutcc.com.

¹¹ สตีฟชัช สุวังบุตรและอนันตชัย เลหาพันธ์ุ, รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม, โครงการตำราและหนังสือคณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากรนครปฐม, (กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2548), น. 563.

¹² เรื่องเดียวกัน, น. 566-569.

เสนอชื่อนายเยฟเกนี ฟรีมาคอฟ ซึ่งนายฟรีมาคอฟได้รับความนิยมนอกจากประชาชน นักการเมือง และนักธุรกิจอย่างมากทำให้ประธานาธิบดีเยลต์ซิน หวาดระแวงและปลดนายฟรีมาคอฟโดยในเดือนพฤษภาคมปี 1999 มีการตั้งนายเซอร์เกย์ สเตปาซิน เป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราวเป็นเวลา 3 เดือนและให้นายวลาดีมีร์ ปูตินรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนสิงหาคมปี 1999 จากนั้นประธานาธิบดีเยลต์ซินจึงลาออกจากประธานาธิบดีก่อนกำหนดในวันที่ 31 เดือนธันวาคม ปี 1999¹³

ขณะที่รัสเซียเผชิญกับภารกิจสำคัญคือการหลีกเลี่ยงการแตกสลายจากปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ การควบคุมนิวเคลียร์ของตน และการแยกตัวอย่างสันติกับประเทศในกลุ่มอดีตสหภาพโซเวียตเดิม¹⁴ ท่ามกลางปัญหาความอ่อนแอทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องมาจากสมัยสหภาพโซเวียต รัสเซียพยายามที่จะปฏิรูประบบเศรษฐกิจจากระบบวางแผนส่วนกลางซึ่งทำให้หลังการล่มสลายอัตราเงินเฟ้อของรัสเซียพุ่งสูงขึ้นจนเงินรูเบิลแทบจะเป็นเศษกระดาษ¹⁵ ไปสู่ระบบเสรีนิยมตั้งแต่ปี 1992 อย่างไรก็ตามรัสเซียกลับเผชิญวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในปี 1998 จนต้องขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)¹⁶

วิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวยังเป็นผลมาจากการขาดแคลนเงินลงทุนจากต่างประเทศ วิกฤติเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อปี 1997 และราคาน้ำมันที่ตกต่ำลง ทำให้รัสเซียซึ่งเป็นประเทศส่งออกน้ำมันได้รับผลกระทบไปด้วย นำไปสู่ความเดือดร้อนของชาวรัสเซีย และทำให้คะแนนของประธานาธิบดีเยลต์ซินตกต่ำลงมาก¹⁷

ปัญหาเศรษฐกิจยังทำให้รัสเซียมีศักยภาพทางทหารและอาวุธที่ลดลงอย่างมาก เนื่องจากขาดงบประมาณ โดยมีการลดกำลังภาคพื้นดินจาก 43 กองกำลัง (390,000 คน) เมื่อปี 1989 เป็น 15 กองกำลัง (190,000 คน) เมื่อปี 1997¹⁸ และจนกระทั่งปลายสมัยของประธานาธิบดี

¹³โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองรัสเซีย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์वासนา, 2550), น. 105-106.

¹⁴Vyacheslav B. Amirov, "Russia in the Asia Pacific Area," in Proceedings of the Conference on Russia and Asia – Pacific Security, p. 48.

¹⁵โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองรัสเซีย, น. 80.

¹⁶ศูนย์เครือข่ายรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน. "สถานการณ์ทางเศรษฐกิจรัสเซีย." www.cbcutcc.com

¹⁷สัญชัย สุวังบุตรและอนันตชัย เลหาพันธ์, รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม, น. 570.

¹⁸Andrew C. Kuchins, Russia and Great – Power Security in Asia, p. 29.

เยลต์ซินคือต้นปี 1999 เศรษฐกิจของรัสเซียก็ยังคงต่ำโดยเป็นหนี้สถาบันการเงินระหว่างประเทศ และรัฐบาลหลายประเทศเป็นจำนวน 150,000 ล้านดอลลาร์ แม้จะมีการปรับโครงสร้างการชำระหนี้ให้เป็นเงินรายเดือนและรายปี แต่รัสเซียก็ยอมรับว่าไม่มีทางชำระหนี้ได้ทั้งหมด¹⁹

ความผันผวนทางการเมืองและสภาวะเศรษฐกิจดังกล่าวล้วนเป็นข้อจำกัดของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีเยลต์ซินในการแสดงบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้จะมุ่งเน้นการส่งออกอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อนำรายได้มาฟื้นฟูเศรษฐกิจ แต่ความอ่อนแอของรัสเซียในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ขาดอำนาจต่อรองหรือมีอิทธิพลต่อการขายอาวุธยุทโธปกรณ์ดังกล่าว สภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำยังส่งผลให้รัสเซียไม่มีเงินทุนในการเข้ามาร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเติบโตทางเศรษฐกิจในยุคฟองสบู่กำลังเฟื่องฟู

ปัจจัยภายนอกของรัสเซีย

สภาพแวดล้อมภูมิภาค : การขยายอิทธิพลของตะวันตกมายังเขตอิทธิพลของรัสเซีย

ในช่วงการเปลี่ยนผ่านของรัสเซียสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รัสเซียคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากตะวันตกในการช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ จึงดำเนินนโยบายใกล้ชิดตะวันตก เข้าเป็นสมาชิกองค์การการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกซึ่งเป็นองค์การของตะวันตกในปี 1992 และได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่ม G-7 มูลค่า 43,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปลายปี 1992²⁰ แต่หลังจากปลายปี 1993 รัสเซียเริ่มวิตกว่าตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐฯ กำลังดำเนินนโยบายปิดล้อมรัสเซีย โดยขยายอิทธิพลเข้ามาในเขตอิทธิพลของรัสเซีย รวมทั้งไม่ได้ปฏิบัติต่อรัสเซียอย่างเท่าเทียม

¹⁹โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองรัสเซีย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์वासนา, 2550), น. 104, อ้างจาก ประทุมพร วัชรเสถียร “ปีใหม่ 1999” : “ช่วยรัสเซียด้วย” ,มติชนสุดสัปดาห์ 19 มกราคม 2542, น. 91.

²⁰Mikhail E. Bezrukov , “Institutional Mechanisms of Russian Foreign Policy ,” p220.

ปลายปี 1993 เริ่มมีกระแสความไม่พอใจตะวันตกมากขึ้นภายในรัสเซียเพราะชาวรัสเซียจำนวนมากเชื่อว่าประเทศตะวันตกได้ประโยชน์จากโครงการความช่วยเหลือที่ให้แก่วิทยาศาสตร์ ในขณะที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัสเซียได้รับผลกระทบจากการถูกห้ามส่งออกอาวุธยุทธโปกรณ์ไปยังประเทศพันธมิตรเก่าสมัยสงครามเย็นเช่น คิวบา ลิเบีย อิรัก และ เซอร์เบีย ซึ่งถูกคว่ำบาตรทำให้รายได้จากการส่งออกอาวุธยุทธโปกรณ์ของรัสเซียลดลงจากทศวรรษ 1980 ซึ่งมีมูลค่า 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปีเหลือเพียง 2,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 1993²¹

ในทางการเมือง รัสเซียยังรู้สึกว่าคุณสหรัฐฯ ปิดล้อม จากการตัดสินใจขององค์กร NATO ซึ่งเป็นองค์กรทางทหารของฝ่ายโลกเสรีในสมัยสงครามเย็นเอาไว้ แม้จะเคยตกลงไว้ว่าจะไม่ขยาย NATO มาทางตะวันออก ขณะที่รัสเซียยกเลิกสนธิสัญญาออร์ซอของโลกคอมมิวนิสต์ไปแล้วรวมทั้ง NATO ยังเปิดกว้างในการรับสมาชิกใหม่มาถึงประเทศหลังบ้านของรัสเซีย ทั้งยูเครน และกลุ่มประเทศในเครือรัฐบอลติก ในอนาคต ซึ่งถือเป็นภัยต่อรัสเซียโดยตรง²² โดย NATO ประกาศนโยบายอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนมกราคมปี 1994 ว่าเปิดกว้างในการรับสมาชิกใหม่จากประเทศในยุโรปตะวันออก และเผยแพร่ผลการศึกษาดังโครงการรับสมาชิกใหม่ในปี 1995 ต่อมาในปี 1999 เช็ก ฮังการี และโปแลนด์เป็น 3 ประเทศแรกในยุโรปตะวันออกที่เข้าเป็นสมาชิกใหม่ของ NATO²³

นอกจากนี้ ในปี 1994 NATO โดยการนำของสหรัฐฯ ได้ใช้ปฏิบัติการทางทหารต่อยูโกสลาเวียซึ่งเป็นประเทศที่ใกล้ชิดกับรัสเซียโดยไม่ปรึกษาหารือ ยิ่งทำให้รัสเซียรู้สึกว่า บทบาทของสหรัฐฯ และ NATO เป็นภัยที่สำคัญของรัสเซียเนื่องจากคุกคามผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ของรัสเซียโดยตรง²⁴ และทำให้ในเดือนธันวาคมปี 1994 ประธานาธิบดีเยลต์ซินประกาศอย่างเป็นทางการว่าต่อต้านการขยายตัวของ NATO และตอบโต้โดยการให้ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับอิหร่านในปี 1995²⁵

²¹ Ibid., p 222.

²² Ibid., p 215-216.

²³ NATO. "NATO enlargement." <http://www.nato.int/issues/enlargemrnt/index.html>. 23 March 2009

²⁴ Mikhail E. Bezrukov, "Institutional Mechanisms of Russian Foreign Policy," p237.

²⁵ Cox, Michael, "From the Cold War to Strategic partnership? : US – Russian relations since the end of the USSR," *Russia after the Cold War*, (London : Longman, 1999), p.272.

ทั้งนี้การรู้สึกถูกปิดล้อมและไม่ได้รับการยอมรับจากตะวันตกในสถานะของมหาอำนาจที่เท่าเทียม ทำให้รัสเซียหันมาดำเนินนโยบายแบบรอบด้านในการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคอื่นๆ รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรพหุภาคีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งยอมรับสถานะของรัสเซียในสถานะของมหาอำนาจที่ถ่วงดุลกับมหาอำนาจอื่นๆ และสร้างความมั่นคงในภูมิภาค

สภาพแวดล้อมหลังสงครามเย็น : ระบบโลกหลังสงครามเย็น

การสิ้นสุดของสงครามเย็นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบโลกที่เคยเป็นระบบ 2 ขั้วอำนาจ ซึ่งถ่วงดุลกันระหว่างสหภาพโซเวียตและสหรัฐฯ กลายเป็นระบบขั้วอำนาจเดียวทางการเมืองซึ่งมีสหรัฐฯ เป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีพลังอำนาจทั้งการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ โดยไม่มีประเทศใดหรือขั้วอำนาจใดทัดทานได้ ส่งผลให้ระบบโลกใหม่เป็นระบบโลกที่มีความไม่เท่าเทียมทางอำนาจสูง ประกอบกับการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ทำให้อุดมการณ์ของสหรัฐฯ หรือประเทศผู้ชนะในการถ่วงดุลช่วงสงครามเย็นได้แก่อุดมการณ์ทุนนิยม เสรีนิยม และประชาธิปไตยเสรีนิยม ซึ่งรวมถึงแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและธรรมรัฐ ของสหรัฐฯ และตะวันตกแพร่ขยายไปทั่วโลก²⁶

ระบบโลกดังกล่าวส่งผลให้รัสเซียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องปรับตัวในการปฏิรูปประเทศตามแบบทุนนิยมและเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ แม้ว่าทางด้านการค้าในช่วงแรกทั้งสองประเทศไม่ได้ให้ความสำคัญต่อกันมากนัก เนื่องจากรัสเซียต้องพึ่งพาตะวันตกในการช่วยฟื้นฟูและพัฒนาทางเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่นเดียวกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไม่ได้มีผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจภายในรัสเซีย แต่ในภายหลังรัสเซียจะเริ่มให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นเพราะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นตลาดอาวश्यकุโธปกรณ์ซึ่งกลายเป็นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแก่รัสเซียได้

²⁶สมชาย ภคภาสนีวิวัฒน์, “ทฤษฎีเกมกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ,” ในจุลชีพ ชินวรรณ (บก.) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น.12-17.

นอกจากนี้แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนและธรรมชาติของตะวันตกเป็นปัจจัยที่ทำให้รัสเซียและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น เนื่องจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และรัสเซียต่างมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีนักในด้านดังกล่าว ประกอบกับการที่สหรัฐฯ ดำเนินมาตรการคว่ำบาตรด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ต่ออินโดนีเซียกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในติมอร์ตะวันออก ทำให้ประเทศต่างๆ วิตกมากยิ่งขึ้นต่อการพึ่งพาอาวุธยุทธโปกรณ์จากสหรัฐฯ และตะวันตกเพียงแหล่งเดียวจึงหันมาสนใจอาวุธยุทธโปกรณ์จากรัสเซียซึ่งไม่มีเงื่อนไขดังกล่าว

สิ่งที่เกิดขึ้นสามารถนำแนวคิดเรื่องดุลแห่งอำนาจมาทำความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในช่วงต้นของประธานาธิบดีเฮอร์เบิร์ต ฮูเวอร์ รัสเซียมุ่งมั่นที่จะเป็นขั้วเดียวกับยุโรปและอเมริกา เพื่อฟื้นฟูสถานะของประเทศให้แข็งแกร่งและอยู่รอด แต่กลับพบว่า ตะวันตกดำเนินนโยบายที่ขัดต่อผลประโยชน์ของรัสเซีย จึงหันมาผลักดันการสร้างโลกที่มีหลายขั้วอำนาจเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับตะวันตกในช่วงที่ตนเองกำลังอ่อนแอ ไม่สามารถคานอำนาจกับประเทศตะวันตกได้เพียงฝ่ายเดียวเหมือนสมัยสงครามเย็น นอกจากนี้การกระทำดังกล่าวยังเป็นการหาเวทีที่เปิดกว้างต่อรัสเซียในการแสดงบทบาท ในภาวะที่รัสเซียกำลังถูกปิดล้อมจากอิทธิพลจากตะวันตก ปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวเร่งให้รัสเซียจำเป็นต้องเปลี่ยนเส้นทางมาทางตะวันออกหรือเอเชียมากขึ้น

แนวคิดเรื่องดุลแห่งอำนาจยังใช้อธิบายปฏิกิริยาของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เปิดรับรัสเซียในการเข้ามามีบทบาทด้านความมั่นคงภายในภูมิภาค เนื่องจากประเทศในภูมิภาคยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีมหาอำนาจหลายประเทศเข้ามาแสดงบทบาทถ่วงดุลกันภายในภูมิภาคในภาวะที่สหรัฐฯ มีอิทธิพลเติบโตขึ้นอย่างมากเช่นเดียวกับการเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดดของจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจภายในภูมิภาคเอเชีย โดยประเทศต่างๆ เชื่อว่า การถ่วงดุลของมหาอำนาจหลายประเทศจะทำให้ประเทศของตนไม่ถูกครอบงำและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพภายในภูมิภาค

อย่างไรก็ตามความอ่อนแออย่างมากของรัสเซียทำให้บทบาทของรัสเซียในการเข้าร่วมกับประเทศอื่นๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับประเทศตะวันตกยังไม่แข็งแกร่งมากนัก โดยเป็นเพียงช่วงเริ่มต้นและเป็นเชิงสัญลักษณ์มากกว่า ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในช่วงที่กำลังรุ่งเรืองจากกระแสโลกที่ให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจทำให้รัสเซียไม่มีต่อรองมากนักในการส่งออกอาวุธยุทธโปกรณ์หรือผลักดันนโยบายของตนในเวทีพหุภาคีต่างๆ ขณะที่วิกฤติเศรษฐกิจที่เริ่มที่ไทยในปี 1997 และเกิดที่รัสเซียในปี 1998 ก็กลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายขาดแรงจูงใจที่จะกระชับสัมพันธ์ต่อกัน เนื่องจากอยู่ในสถานะที่อำนาจอ่อนแอด้วยกันทั้งคู่

บทบาทของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยประธานาธิบดีปูติน : มหาอำนาจผู้
ถ่วงดุลและมหาอำนาจพลังงาน

ปัจจัยภายในของรัสเซีย

ปัจจัยด้านบูรณภาพและการแบ่งแยก : ความเข้มแข็งทางการเมืองและการ
เติบโตทางเศรษฐกิจของรัสเซีย

หลังจากการขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีรัสเซียของวลาดิมีร์ ปูตินทำให้รัสเซียมี
เสถียรภาพอย่างเห็นได้ชัดทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยทางการเมืองปูตินได้รับการยอมรับ
ว่าเป็นผู้นำที่เข้มแข็งซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ชาวรัสเซียเชื่อว่า จะสามารถปกครองประเทศที่มีขนาด
ใหญ่เช่นรัสเซียได้ จากที่เคยถูกแต่งตั้งให้รับผิดชอบด้านความมั่นคงและได้ใช้นโยบายที่แข็งกร้าว
จนนำไปสู่สงครามเชชเนียครั้งที่ 2 ในปี 1999 ซึ่งทำให้เขาได้รับความนิยมจากประชาชนร้อยละ
70²⁷ ทั้งนี้ปูติน ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 เดือนสิงหาคมปี 1999 ก่อนจะรับ
ตำแหน่งรักษาการประธานาธิบดีรัสเซียเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม ปี 2000 หลังจากนาย
เยลต์ซินลาออกก่อนครบวาระ จนกระทั่งสาบานตนเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการ
เมื่อวันที่ 7 เดือนพฤษภาคมปี 2000 จากการชนะเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 เดือนมีนาคมปี
2000 ด้วยคะแนนร้อยละ 52.9²⁸

เสถียรภาพทางการเมืองของประธานาธิบดีปูตินยังได้รับการสนับสนุนจากพรรค United
Russia ซึ่งเป็นพรรคเสียงข้างมากในสภา ซึ่งต่อมาปูตินได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคดังกล่าว ทำ
ให้รัสเซียในยุคนี้ไม่ประสบปัญหาการแก่งแย่งอำนาจทางการเมืองเหมือนในสมัยประธานาธิบดี
เยลต์ซิน

ระหว่างที่ประธานาธิบดีปูตินบริหารประเทศยังมีเหตุการณ์ที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ความ
เป็นผู้นำที่เข้มแข็งจากการใช้มาตรการเด็ดขาดกับเหตุการณ์ที่กลุ่มชาวเชชเนียจับตัวประกันใน
มอสโกเมื่อปี 2002 และ เหตุการณ์ที่กลุ่มกบฏเชชเนียบุกยึดโรงเรียนในเบสตัน เมื่อปี 2003 เพื่อ

²⁷ สตีฟ สว่างบุตรและอนันตชัย เลหาพันธุ์, รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม , น. 572.

²⁸ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองรัสเซีย, น.106.

เรียกร้องให้รัสเซียถอนกำลังจากเชเชนีย แม้ว่าการใช้ความเด็ดขาดดังกล่าวจะทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากและยังทำให้สถานการณ์ในเชเชนียเลวร้ายลงแต่ทำให้เขาได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก²⁹ ความนิยมที่เพิ่มขึ้นทำให้เขาได้รับการเลือกตั้งเป็นสมัยที่ 2 เมื่อเดือนมีนาคมปี 2004 อย่างท่วมท้นถึงร้อยละ 71.2³⁰

ตารางที่ 5.1 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจรัสเซียปี 2003-2008

Table 1.1: Main macroeconomic indicators, 2003–08

	2003	2004	2005	2006	2007	4M-2008
GDP growth, %	7.3	7.2	6.4	7.4	8.1	8.7*
Industrial production growth, year-on-year, %	8.9	8.0	5.1	6.3	6.3	6.9
Fixed capital investment growth, %, year-on-year	12.5	13.7	10.9	16.7	21.1	20.3
Federal government balance, % of GDP	1.7	4.3	7.5	7.4	5.5	9.0
Inflation (CPI), % change, end of period	12.0	11.7	10.9	9.0	11.9	6.3
Current account, USD billions	35.4	58.6	84.2	95.6	76.6	37.0*
Unemployment, %	8.6	8.2	7.6	7.2	6.1	6.6
Reserves (including gold), USD billions, end of period	76.9	124.5	182.2	303.7	476.4	534.4

* data for Q1, 2008.

Source: Rosstat, Minfin, CBR.

ที่มา : ธนาคารโลก Worldbank, “Russian Economic Report JUNE 2008.”
http://siteresources.worldbank.org/INTRUSSIANFEDERATION/Resources/305499-1245838520910/6238985-1251964834794/RER_16_eng.pdf. 15 november 2009.

ทางด้านเศรษฐกิจรัสเซียประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูเศรษฐกิจรัสเซียให้เติบโตอย่างต่อเนื่องจากการที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกมีราคาสูง และเป็นประเทศนอกกลุ่มโอเปคที่ผลิตและส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติมากที่สุด และเป็นผู้ผลิตและส่งออกน้ำมันรายใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยนับตั้งแต่ปี 1999 – 2008 ผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี (ปี 2000: ร้อยละ 10, ปี 2001: ร้อยละ 5.7, ปี 2002: ร้อยละ 4.9, ปี 2003: ร้อยละ 7.3, ปี 2004: ร้อยละ 7.2, ปี 2005: ร้อยละ 6.5, ปี 2006: ร้อยละ 7.7,

²⁹ สตีเวน สจวร์ตและอนันตชัย เลหาพันธุ์, รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม, น. 575.

³⁰ ศูนย์วิเคราะห์รัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน .<http://www.cisbalkan.com/index2.aspx>.

ปี 2007: ร้อยละ 8.1, ปี 2008: ร้อยละ 5.6) ซึ่งนับเป็นการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจหลังจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของรัสเซียตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงวิกฤติเศรษฐกิจปี 1998³¹

การที่รัสเซียสามารถดำเนินการให้รอดพ้นวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ได้โดยให้ความสำคัญกับการสร้างเสถียรภาพของเงินรูเบิล การควบคุมอัตราเงินเฟ้อ และการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ประกอบกับรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากราคาน้ำมันในตลาดโลก จนสามารถขอใช้เงินต้นที่กู้ยืมจาก IMF ได้ ในช่วงปี 2000-2001 รวมทั้งมีเงินทุนสำรองและกระแสบัญชีเดินสะพัดเกินดุลในปัจจุบัน ทำให้เศรษฐกิจรัสเซียเข้มแข็งขึ้นจากในอดีตอย่างเห็นได้ชัด และส่งผลดีต่อประธานาธิบดีปูตินว่าเป็นผู้พลิกรัสเซียจากประเทศที่เกือบจะล้มละลายทางเศรษฐกิจในช่วงระหว่างปี 1995-1998 ให้ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจของโลก จนได้รับการยอมรับให้เข้าอยู่ในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจชั้นนำ 8 ประเทศเท่านั้น แต่ยังมีเงินคงคลังสำรองระหว่างประเทศเป็นลำดับที่ 3 ของโลก รองจากญี่ปุ่นและจีน ปัจจัยหลักของการเติบโตทางเศรษฐกิจของรัสเซียคือ อุปสงค์การบริโภคในประเทศสูงขึ้นและรายได้ประชาชนเพิ่มขึ้น³²

ความเข้มแข็งทางการเมืองและเศรษฐกิจทำให้รัสเซียเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น เนื่องจากการเป็นประเทศที่มีศักยภาพและอำนาจต่อรองที่เพิ่มขึ้นทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทำให้รัสเซียมีอิทธิพลมากขึ้นในประชาคมระหว่างประเทศ เป็นประโยชน์ต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ต้องการใช้รัสเซียในการถ่วงดุลกับมหาอำนาจอื่นๆ ตลอดจนความเติบโตทางเศรษฐกิจของรัสเซียดึงดูดให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันมากยิ่งขึ้น รัสเซียก็สามารถดำเนินบทบาทเชิงรุกในภูมิภาคได้มากขึ้นเนื่องจากไม่ได้อยู่ในภาวะอ่อนแอทางเศรษฐกิจเช่นเดิม

³¹CIA The World Fact Book . "Russia." <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>. 15 nov 2008

³²กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ . "รัสเซีย" .<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=395>. ก.ย. 2551.

ปัจจัยด้านผู้บริหารและกลุ่มผู้นำ : บทบาทของประธานาธิบดีปูติน

รัฐธรรมนูญฉบับปี 1993 ซึ่งได้รับการรับรองในสมัยประธานาธิบดีเยลต์ซิน ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีอย่างมากทั้งบทบาทภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ในสมัยของเยลต์ซิน ได้ใช้อำนาจแทรกแซงตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวอย่างจำกัด เว้นแต่เมื่อเยลต์ซินลงเลือกตั้งหรือรู้สึกไม่มั่นคงทางการเมืองเท่านั้น³³ เนื่องจากสมัยดังกล่าวเผชิญกับความไร้เสถียรภาพทางการเมือง แต่ในสมัยของประธานาธิบดีปูตินซึ่งมีความเข้มแข็งทางการเมืองและเศรษฐกิจได้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว รวมทั้งเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยตนเอง

ประธานาธิบดีปูตินได้ใช้อำนาจดังกล่าวผลักดันแนวคิดที่จะสร้างโลกให้มีหลายขั้วอำนาจ รวมทั้งมีบทบาทขับเคลื่อนทางด้านต่างประเทศด้วยตนเอง หลังจากรัสเซียเริ่มกลับสู่ความเข้มแข็งและต้องการคืนฐานะสู่ความเป็นมหาอำนาจ แนวคิดดังกล่าวทำให้รัสเซียพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศในทุกภูมิภาค โดยในปีแรกที่ประธานาธิบดีปูตินเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการได้ไปเยือนต่างประเทศมากกว่า 24 ประเทศ แสดงถึงบทบาทของนายปูตินในด้านการต่างประเทศตามแนวคิดที่จะสร้างโลกให้มีหลายขั้วอำนาจอย่างชัดเจน³⁴

ปัจจัยดังกล่าวทำให้ตลอดช่วงเวลาที่ประธานาธิบดีปูตินดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีรัสเซียดำเนินบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการเยือนประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อกระชับความสัมพันธ์ทั้งระดับทวิภาคีและร่วมการประชุมสำคัญกับประเทศในภูมิภาคหลายครั้ง ทั้งเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับพันธมิตรในอดีตสหภาพโซเวียตและเปิดความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาค

³³โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองรัสเซีย, น.100,

³⁴Richrad Sakwa, Putin Russia's Choice, (London : Routledge, 2004), p.215.

ปัจจัยภายนอกของรัสเซีย

สภาพแวดล้อมทางทรัพยากร : ความผันผวนของราคาน้ำมันโลก

ราคาน้ำมันโลกตั้งแต่หลังสงครามเย็นมีความผันผวนเป็นอย่างมากโดยวิกฤติเศรษฐกิจที่เริ่มจากเอเชียในปี 1997 -1999 ส่งผลต่อราคาน้ำมันดิบที่ลดลงต่ำสุดในรอบ 5 ปีอยู่ที่ 12 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล เนื่องจากการชะลอตัวของภาวะเศรษฐกิจประกอบกับการที่ประเทศนอกกลุ่มโอเปคผลิตน้ำมันเข้าสู่ตลาดเป็นจำนวนมากเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งการตลาดโดยคาดว่าเศรษฐกิจจะฟื้นตัวเร็ว และการสนับสนุนของ UNSC ให้อิรักผลิตน้ำมันเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยราคาที่ต่ำลงยิ่งทำให้เกิดภาวะน้ำมันล้นตลาด ต่อมาประเทศในกลุ่มโอเปคและประเทศนอกกลุ่มจะประกาศลดการผลิตลงร้อยละ 5 หรือ 3.1 ล้านบาร์เรลต่อวันแต่อิรักซึ่งไม่ได้ทำข้อตกลงด้วยมีความจำเป็นที่ต้องรักษาระดับรายได้เพื่อใช้แลกอาหารจึงเพิ่มการผลิตขึ้นไปอีก ทำให้ประเทศในกลุ่มและนอกกลุ่มโอเปคต้องประกาศลดการผลิตลงอีกครั้งในปี 1998 ราคาน้ำมันจึงกระเตื้องขึ้นเป็น 22.7 - 24.5 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ประกอบกับกลุ่มโอเปคยังยืดเวลาที่จะลดการผลิตจนถึงปี 2001 ทำให้สถานการณ์การน้ำมันราคาตกต่ำผ่อนคลายลง³⁵

หลังจากเศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัวในปี 2002 ทั้งจากการฟื้นตัวจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของจีนและอินเดีย ความต้องการน้ำมันโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การผันผวนของน้ำมันโลกเป็นไปในทิศทางที่น้ำมันมีราคาแพงขึ้นเรื่อยๆ จากระดับราคาเฉลี่ย 22-28 ดอลลาร์สหรัฐเมื่อปี 2002-2003 เพิ่มขึ้นเป็น 42-44 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรลในปี 2005³⁶

จากนั้นราคาน้ำมันมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี 2007 ราคาสูงเกินกว่า 100 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรลซึ่งเป็นราคาที่สูงสุดเป็นประวัติการณ์ และครั้งแรกของปี 2008 ราคาอยู่ในระดับ 130 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล เนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกทำให้ความต้องการใช้

³⁵ สุพจน์ นิจุบล , “สถานการณ์ปิโตรเลียมโลก,” ใน *จุลสารความมั่นคงศึกษา*7 (มิถุนายน 2549) : 8-28.

³⁶ เรื่องเดียวกัน.

น้ำมันของโลกมีสูงขึ้น ขณะที่โลกมีประสิทธิภาพการผลิตน้ำมันได้ไม่ทันกับความต้องการและเสี่ยงจะขาดแคลนน้ำมันในอนาคต รวมทั้งมีการเก็งกำไรในตลาดน้ำมันล่วงหน้ามากขึ้น³⁷

ขณะที่เศรษฐกิจของรัสเซียเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพิงการส่งออกพลังงานเป็นหลัก ไม่เพียงแต่พลังงานน้ำมัน และเป็นประเทศที่เป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของโลก โดยเป็นประเทศที่เป็นเจ้าของแหล่งน้ำมันอันดับ 7 ของโลก คิดเป็นร้อยละ 6.6 เป็นผู้ผลิตน้ำมันมากเป็นอันดับ 2 ของโลกรองจากซาอุดีอาระเบีย เป็นเจ้าของแหล่งก๊าซธรรมชาติและผู้ผลิตก๊าซธรรมชาติมากที่สุดในโลก เป็นเจ้าของแหล่งถ่านหินอันดับ 2 ของโลกรองจากสหรัฐฯ³⁸ รวมทั้งเป็นเจ้าของเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์ที่มีชื่อเสียง การผันผวนของราคาน้ำมันนับแต่ปี 2000 ในช่วงที่ประธานาธิบดีปูตินเข้ารับตำแหน่ง จึงช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของรัสเซียให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นและกลายเป็นประเทศที่มีพลังอำนาจเพิ่มมากขึ้นกว่าสมัยของประธานาธิบดีเยลต์ซินอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจัยดังกล่าวทำให้รัสเซียมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและดำเนินบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเข้ามาแสวงความร่วมมือด้านพลังงานทั้งการร่วมทุนและเป็นเจ้าของสัมปทานด้านพลังงาน รวมทั้งการเสนอตัวให้ความช่วยเหลือด้านพลังงานนิวเคลียร์โดยมีพลังอำนาจในการต่อรองกับประเทศในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้น ประกอบกับภาวะผันผวนของราคาน้ำมันในตลาดโลกยิ่งทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หวังพึ่งความร่วมมือด้านพลังงานกับรัสเซียในฐานะของการเป็นมหาอำนาจด้านพลังงาน เช่น ความร่วมมือด้านการเป็นฮับพลังงาน

สภาพแวดล้อมหลังสงครามเย็น : การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ

หลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น สหรัฐฯ กลายเป็นประเทศที่มีอำนาจเหนือกว่าประเทศอื่นทั้งทางการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัดโดยใช้งบประมาณด้านการทหาร

³⁷ พลายพล คุ่มทรัพย์, "สถานการณ์พลังงานโลกและการปรับตัวของไทย," คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : Openbook's, 2551), น. 21-26. (การสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2551 ครั้งที่ 31).

³⁸ BP Statistical Review of World Energy June 2007 อ้างในพลายพล คุ่มทรัพย์, "สถานการณ์พลังงานโลกและการปรับตัวของไทย," คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : Openbook's, 2551), น. 21-26. (การสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2551 ครั้งที่ 31).

ประมาณ 700,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นครึ่งหนึ่งของงบทหารโลก มีขนาดเศรษฐกิจคิดที่ใหญ่ที่สุดในโลกคือ GDP มูลค่าประมาณ 10 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากกว่าประเทศอื่น รวมทั้งมีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมที่ครอบงำทั่วโลก³⁹ ความได้เปรียบในเชิงอำนาจสหรัฐ ทำให้ประธานาธิบดีจอร์จ บุช (ปี 2000-2008) ดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติและรักษาสถานภาพมหาอำนาจของตนไว้ให้นานที่สุดภายใต้แนวคิดสังคมนิยม โดยเขาได้ประกาศหลักการบุช คือหลักดำเนินนโยบายที่ใช้ในการตอบโต้และจัดการกับภัยคุกคามของสหรัฐ ได้แก่ กลุ่มก่อการร้ายและรัฐอันธพาลโดยใช้เครื่องมือทางการทหารเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติ เช่น โจมตีอัฟกานิสถานในปลายปี 2001 โจมตีอิรักในช่วงต้นปี 2003 โดยเพิกเฉยต่อกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) แม้ว่ารัฐบาลของบุชสมัยที่ 2 จะมีความประนีประนอม มากขึ้นแต่ยังสนับสนุนอิสราเอลปราบปรามกลุ่มฮิซบอลลอฮ์ในเดือนสิงหาคมปี 2006 ซึ่งทำให้ชาวเลบานอนเสียชีวิตกว่าพันคน และกดดันอิหร่านให้ยุติโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์⁴⁰

การดำเนินนโยบายของสหรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการบุกอิรักเป็นการตัดสินใจฝ่ายเดียวโดยไม่ผ่าน UNSC ซึ่งมีรัสเซียร่วมอยู่ด้วยเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้รัสเซียเริ่มตระหนักถึงการคุกคามจากสหรัฐ ซึ่งไม่เห็นความสำคัญของรัสเซีย แม้ว่าจะให้ความร่วมมือกับสหรัฐ เป็นอย่างดีมาก่อนในสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐ ตั้งแต่ปี 2001 ต่อมาในปี 2004 การขยายอิทธิพลของสหรัฐ ยิ่งทำให้รัสเซียตระหนักถึงการเป็นภัยคุกคามได้ชัดเจนยิ่งขึ้นและมั่นใจว่าสหรัฐ มีแผนการจะปิดล้อมและสกัดกั้นอิทธิพลจากรัสเซีย โดย NATO ซึ่งเป็นองค์กรโดยการนำของสหรัฐ ขยายสมาชิกออกไปอีก 7 ประเทศครอบคลุมประเทศในยุโรปตะวันออกเกือบทั้งหมดได้แก่ บัลแกเรีย สโลวีเนีย โรมาเนีย และ สโลวาเกีย รวมทั้งประเทศในแถบทะเลบอลติกซึ่งมีความใกล้ชิดกับรัสเซียเอสโตเนีย ลัตเวีย และลิทัวเนีย และต่อมามีความพยายามที่จะรับยูเครนและจอร์เจียซึ่งมีพรมแดนติดกับรัสเซียเข้าเป็นสมาชิก

³⁹ ประภัสสร เทพชาตรี. "วิกฤติการเงินสหรัฐ : ผลกระทบต่อสถานะอภิมหาอำนาจของอเมริกา." http://thepchatree.blogspot.com/2008/10/blog-post_9201.html. ต.ค.51.

⁴⁰ จุฑาทิพย์ คล้ายทับทิม, "นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาสมาชิกสมัยประธานาธิบดี จอร์จ วอल्คเกอร์ บุช ภาพสะท้อนของแนวทางสังคมนิยม." วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 32 (ก.ย. - ธ.ค. 2549) : 1-14.

ความสัมพันธ์สหรัฐฯ กับรัสเซียยังคงมีความตึงเครียดมากในปี 2008 จากการประกาศเอกราชของโคโซโว โดยการสนับสนุนของสหรัฐฯ แม้รัสเซียและเซอร์เบียจะคัดค้าน รวมทั้งแผนการของสหรัฐฯ ในการจัดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธในยุโรป โดยมีแผนจะติดตั้งระบบตรวจสอบและทำลายขีปนาวุธที่โปแลนด์จำนวน 10 เครื่อง และระบบเรดาร์ตรวจจับขีปนาวุธที่สาธารณรัฐเช็ก โดยอ้างว่า ระบบดังกล่าวจะสามารถป้องกันภัยคุกคามจากอิหร่านซึ่งกำลังพัฒนาขีปนาวุธพิสัยไกลถึงไปได้ไกลถึงยุโรป ซึ่งรัสเซีย ได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์แผนการดังกล่าวอย่างรุนแรง โดยเชื่อว่า สหรัฐฯ ต้องการคุกคามต่อรัสเซียโดยตรงโดยอ้างอิหร่าน ซึ่งประธานาธิบดีปูตินได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวเพื่อคัดค้านแผนการดังกล่าวหลายครั้งว่าเป็นการยั่วยุให้เกิดการแข่งขันทางอาวุธครั้งใหม่ รวมทั้งเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2008 ประธานาธิบดีปูตินได้กล่าววิจารณ์สหรัฐฯ แสดงความไม่พอใจอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในการประชุมความมั่นคงที่มอสโกว่าสหรัฐฯ ทำให้โลกไม่ปลอดภัย ไม่เคารพกฎหมายระหว่างประเทศ แทรกแซงกิจการภายในของรัสเซีย ชี้นำโลกแบบขั้วเดียว และสร้างความหวาดระแวงไปทั่วโลก⁴¹

การดำเนินนโยบายขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลเข้ามาในเขตอิทธิพลของรัสเซียทำให้รัสเซียตระหนักว่ารัสเซียกำลังถูกปิดล้อมจากสหรัฐฯ และ ตะวันตกจึงเล็งเห็นความสำคัญ ที่จะขยายอิทธิพลของตนเองมาทางตะวันออก รวมทั้งเอเชียโดยอ้างเหตุผลทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่มีดินแดนส่วนใหญ่อยู่ในเอเชีย เพื่อหลีกเลี่ยงการปิดล้อม และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัสเซียเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ขณะเดียวกัน การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ทำให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะกระชับความสัมพันธ์กับมหาอำนาจอื่นๆ เพื่อถ่วงดุลกับสหรัฐฯ เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้แนวคิดเรื่องดุลแห่งอำนาจสามารถนำมาอธิบายบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ ขณะที่สหรัฐฯ เริ่มแสดงถึงอำนาจที่มีอยู่มากที่สุดเพียงฝ่ายเดียว และพร้อมจะใช้อำนาจต่อรองที่เหนือกว่าแต่ฝ่ายเดียวเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลทางอำนาจ รัสเซียในสมัยของประธานาธิบดีปูติน ประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูเสถียรภาพทั้งการเมืองและเศรษฐกิจจนมีศักยภาพมากขึ้น แต่อำนาจที่มากขึ้นยังไม่สามารถถ่วงดุลกับสหรัฐฯ ที่เป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวได้ จึงต้องการให้โลกมีหลายขั้วอำนาจ โดยเข้ามา

⁴¹ Strategic Survey 2007, (London : Routledge, September 2007), p185-203.

กระชับสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ รวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อถ่วงดุลกับ
อิทธิพลอำนาจของสหรัฐฯ โดยได้รับการตอบรับจากประเทศในภูมิภาคเนื่องจากประเทศใน
ภูมิภาคเล็งเห็นความจำเป็นของการใกล้ชิดกับมหาอำนาจหลายฝ่ายเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐฯ
อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งศักยภาพที่เพิ่มขึ้นของรัสเซียทำให้รัสเซียมีอำนาจต่อรอง

ในขณะเดียวกันสัญญาณความถดถอยของสหรัฐฯ โดยเฉพาะหลังจากการบุกอิรักเมื่อ
ปี 2003 ที่ถูกวิจารณ์ว่า ดำเนินการโดยลำพังไม่สนใจเสียงคัดค้านจากประชาคมระหว่างประเทศ
การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายที่ไม่คำนึงถึงค่านิยมด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นค่านิยมที่
สหรัฐฯ ส่งเสริม ทั้งจากการทรมานนักโทษ การจัดตั้งคุกลับ และการหมิ่นศาสนาอิสลาม จนมาถึง
การประสบกับวิกฤติการเงินครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของสหรัฐฯ เมื่อปี 2008 ทำให้เกิดกระแส
ต่อต้านสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีภาพลักษณ์ว่าเป็นเขตอิทธิพลของสหรัฐฯ
มาตั้งแต่สมัยสงครามเย็น โดยหลายประเทศมีความลำบากใจมากขึ้นต่อการใกล้ชิดกับสหรัฐฯ แต่
ต้องเผชิญกับความไม่พอใจของชาวมุสลิมในประเทศและการเป็นเป้าหมายของกลุ่มก่อการร้าย
จึงมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้นในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เป็นโอกาสให้รัสเซียใช้เป็น
ช่องว่างดังกล่าวเข้ามาขยายบทบาทในภูมิภาคนี้ทั้งในฐานะการเป็นตัวเลือกที่ให้ประเทศใน
ภูมิภาคใช้ถ่วงดุลกับสหรัฐฯ และการขยายอิทธิพลในประเทศที่เป็นศัตรูกับสหรัฐฯ หรือดำเนิน
นโยบายขัดแย้งกับสหรัฐฯ โดยใช้พลังอำนาจของตนคือศักยภาพด้านอาวุธยุทธโปกรณ์และ
พลังงาน ตลอดจนสถานการณ์ใช้สิทธิวีโต้ในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเข้ามา
แลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับประเทศในภูมิภาคมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ลดทอน
อิทธิพลหรืออำนาจของสหรัฐฯ ที่มีอยู่สูงในภูมิภาคนี้